

Innst. O. nr. 117

(2000-2001)

Innstilling fra næringskomiteen om lov om endringer i lov 17.juni 1932 nr. 6 om kvalitetskontroll med landbruksvarer mv. (Hjemmel for norsk merkeordning for landbruksprodukter)

Ot.prp. nr. 85 (2000-2001)

Til Odelstinget

1. HOVEDINNHOLDET I PROPOSISJONEN

I proposisjonen foreslås endringer i lov 17. juni 1932 nr. 6 om kvalitetskontroll med landbruksvarer mv. (landbrukskvalitetsloven) for å fastsette hjemmelsgrunnlag for bestemmelser om en norsk merkeordning med landbruksprodukter, basert på geografisk opprinnelse, tradisjon og egenart, samt sanksjonsbestemmelser knyttet til denne. Det foreslås inntatt i loven at Kongen gis fullmakt til å gi forskrifter om bruk og beskyttelse av produktbetegnelser og varebetegnelser. Det tenkes her spesielt på nødvendige forskrifter for å innføre og administrere en merkeordning med vilkår for norsk beskyttelse av, og felles merker for, geografiske betegnelser, opprinnelsesbetegnelser og særegenhetsbetegnelser med utgangspunkt i EUs regler på området, gjeldende for produkter som faller inn under landbrukskvalitetslovens virkeområde. Heri ligger bl.a. regler om rettigheter og plikter for merkebrukerne, søknadsprosesser, klageadgang, tilsyn og sanksjonsbestemmelser, herunder regulering av erstatningsspørsmål.

Innføring av en slik merkeordning kan medføre at det må innføres nye hindere i forhold til å oppnå registrering etter varemerkeloven og fellesmerkeloven. Det foreslås derfor innført en hjemmel til i forskrift å modifisere registreringsadgangen mv. etter varemerkeloven og fellesmerkeloven. Det foreslås videre hjemmel til å innskrenke etablerte rettigheter dersom innehaveren av en eksisterende rettighet ikke inngir innsigelse når en søknad om beskyttelse av betegnelse under merkeordningen offentliggjøres.

Departementet mener det er riktig å gi betegnelse- og merkene som blir beskyttet i medhold av § 2 a, et vidtgående vern. Det er også viktig å beskytte forbrukerne blant annet mot faren for villedning som følge av at en som ikke har rett til det, bruker en beskyttet betegnelse eller merke. Det foreslås derfor inntatt en

bestemmelse om at urettmessig bruk av betegnelser som er beskyttet i medhold av §2a straffes med bøter eller fengsel i inntil 3 måneder.

Endelig foreslås inntatt i loven muligheter til å gi forskrifter om gebyr for tjenester som utføres i medhold av loven.

2. BAKGRUNNEN FOR FORSLAGET

Forutsetningen for å opprettholde en langsiktig norsk matproduksjon er at næringen oppnår tilstrekkelig lønnsomhet ved salg av produktene. Dette er en av hovedpilarene i St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon. Tiltak med sikte på bedre utnyttelse av markedsmulighetene er derfor vesentlig i den videre næringsutvikling.

Erfaringen fra blant annet land i EU viser at opprinnelsesmerking som kombinerer kriterier for kvalitet med kriterier for særpreg og geografisk opprinnelse, kan øke omsetning og lønnsomhet og derfor være til stor nytte for så vel produsenter som forbrukere. Ved at EUs merkeordninger stiller krav til produktkvaliteten, har man fått økt forbrukernes etterspørsel etter kvalitetsprodukter. EUs merkeordninger er vedtatt ved flere forordninger, som gir beskyttelse i alle EU-land. Anvendelsen av merkene skjer imidlertid i varierende grad. Av land utenfor EU har blant annet Sveits etablert et regelverk for beskyttelse av produktbetegnelser på matområdet. Dette er i hovedsak en kopi av EUs forordninger på området.

For matvarer har EU etablert et beskyttelsessystem ved to forordninger, nr. 2081/92/EØF og nr. 2082/92/EØF. Dette systemet ble etablert i 1992 samtidig med en større omlegging av EUs landbrukspolitikk, hvor hovedformålet med omleggingen var å øke markedstilpassingen av produksjonen samtidig som hensyn til miljø, ressursgrunnlaget og distriktene

skulle ivaretas. Den norske merkeordningen departementet nå foreslår, vil være en integrert del av Regjeringens verdiskapingsprogram for matproduksjon, som er et program for innovasjon og mangfold på matområdet. Programmet skal legge til rette for primærprodusenter og næringsmiddelbedrifter som utvikler spesialiserte matvarer av høy kvalitet for salg i markeder med høy betalingsvillighet.

Produktkategorier som kan omfattes av merkeordningen bør omfatte både volumprodukter og mer lokalt produserte produkter for nisjer i markedet. Merkeordningen vil kunne stimulere til nettverksorganisering av produsentene og dermed gi mange små produsenter en styrket posisjon i verdikjeden, noe som er viktig i en distriktspolitisk sammenheng. Det legges opp til strenge kriterier for å få en betegnelse beskyttet. Det kan imidlertid allerede nå spores relativt stor interesse for en slik merkeordning blant produsenter.

3. HØRING

Departementets forslag til endring av landbrukskvalitetsloven ble sendt på høring 21. desember 2000 til offentlige instanser, interesseorganisasjoner og næringsdrivende. Høringsinstansene er i det vesentlige positive til at det etableres en offentlig merkeordning. Flere har pekt spesielt på viktigheten av at forbrukernes interesser ivaretas. De fleste innvendingene fra næringen er knyttet til forslaget om hjemmel for innkreving av gebyr. Flere av instansene har pekt på behovet for offentlig finansiering, og fremhevet at om ordningen ble for dyr for den enkelte bruker, vil mange små produsenter og næringsdrivende ikke ha mulighet til å benytte seg av den.

4. GJELDENE RETT

Landbrukskvalitetsloven

Landbrukskvalitetsloven gjelder for varer som er fremstilt ved husdyr- eller planteproduksjon, erstatningsmidler for disse, samt produkter som er videreforedlet av slike varer. Loven omfatter også produkter fra viltvoksende vekster. Videre kan Kongen gi forskrifter om hvilke varer og produkter loven skal gjelde for.

Varemerkeloven mv.

Regler om beskyttelse av produktbetegnelser og varemerker har vi også i lov 3. mars 1961 nr. 4 om varemerker (varemerkeloven), og lov 3. mars 1961 nr. 5 om fellesmerker (fellesmerkeloven). Varemerkeloven gir den som har fått registrert eller innarbeidet et varemerke, rett til å nekte andre å bruke dette kjennetegnet, eller kjennetegn som er egnet til å forveksles med dette, for sine varer.

Fellesmerkeloven regulerer to ulike typer av varekjennetegn. En forening kan ved registrering eller innarbeidelse oppnå enerett til kjennetegn for sine medlemmer. Videre kan en sammenslutning som fastsetter normer for eller fører kontroll med varer eller tjenester, oppnå enerett til varemerke eller annet særlig kjennetegn til bruk for slike varer eller tjenester som normene eller kontrollen gjelder for. Merkene vil typisk markere at varene oppfyller visse kvalitetskriterier. Begge kategorier av merker betegnes som «fellesmerker». I NOU 2001:8 Lov om varekjennetegn med motiver er det foreslått at fellesmerkeloven skal slås sammen med varemerkeloven. Etter forslaget skal det ikke være forbudt å registrere tegn som angir en vares geografiske opprinnelse som fellesmerke.

Lov 6. juni 1972 nr. 47 om kontroll med markedsføring og avtalevilkår (markedsføringsloven) inneholder et forbud mot villedende markedsføring av varer og tjenester. Forbudet vil i mange tilfeller ramme bruk av geografiske betegnelser der det ikke er samsvar mellom betegnelsen og produktets faktiske opphav. Bestemmelsen vil også kunne ramme villedende fremstilling av hvordan produktet er laget, hva det inneholder osv.

Forholdet til EØS-avtalen

EØS-avtalen inneholder i dag regler om opprinnelsesmerking for vin og sprit. Den har også regler om merking av økologiske varer som også omfatter anerkjennelse av økologiske produkter fra land utenfor EØS.

EUs varemerkedirektiv (89/104/EØF) er innlemmet i EØS-avtalen. Direktivet forplikter Norge til å gi eksisterende varemerker vern mot inngrep. Etter rådsforordningene 2081/92/EØF og 2082/92/EØF skal betegnelsene som gis beskyttelse på visse vilkår ha forrang fremfor eksisterende varemerker. Siden dette følger av EU-forordninger, oppstår det ikke noe problem i forhold til varemerkedirektivet innen EU. Forordningene er imidlertid ikke en del av EØS-avtalen. Norge har derfor i utgangspunktet ingen formell hjemmel i EØS-avtalen for å gjøre et slikt unntak fra varemerkedirektivet. Det er imidlertid tale om å innføre de samme unntakene fra varemerkedirektivet som de som gjelder innen EU. Forholdet mellom forordningene og varemerkedirektivet vil bli nærmere vurdert i forbindelse med utarbeidelsen av forskriftene som skal etablere merkeordningen.

EUs regelverk

I tillegg til reglene for vin, sprit og økologiske produkter har EU tre offentlige merkeordninger som henspiller på geografi og tradisjon, nedfelt i rådsforordningene 2081/92/EØF og 2082/92/EØF. Disse forordningene er ikke en del av EØS-avtalen.

Formålet med EUs merkeordninger er:

- utvikling av regional og spesialisert produksjon, med sikte på å skape mangfold i landbruksproduksjonen og medvirke til en utvikling av landsbygda,
- å gi markedsføringshjelp til produsentene samt at de skal kunne differensiere sin produksjon og beskytte sine produkter mot misbruk, og
- å gi pålitelig informasjon til forbrukere som anser opprinnelse eller produksjonsmetode som viktig.

Rådsforordning 2081/92/EØF skiller mellom opprinnelsesbetegnelser og geografiske betegnelser. Hvordan og i hvor stor grad produkter har tilknytning til det begrensede geografiske området det er oppkalt etter, bestemmer hvilken beskyttelse som kan oppnås og hvilket merke som kan benyttes. Hovedregelen er at bare sammenslutninger av produsenter kan søke om registrering av en produktbetegnelse. Registrering gir alle produsenter innen det definerte geografiske området, som følger de fastsatte produksjonskriteriene i produktspesifikasjonen, eksklusiv rett til å anvende den registrerte betegnelsen og merket på sine produkter. I proposisjonen beskrives hvilke vilkår som må være oppfylt for å få godkjent de ulike typer betegnelser. Et generelt unntak oppstilles for navn som har blitt generiske. Disse kan ikke registreres.

Rådsforordning 2082/92/EØF om særegenhetsbetegnelse har regler for bruk av det tredje merket. Med særegenhet menes det eller de kjennetegn som klart skiller et landbruksprodukt eller næringsmiddel fra lignende produkter i samme kategori. Til forskjell fra forordningen som gjelder beskyttelse av geografiske betegnelser, består retten etter denne forordningen bare unntaksvis av en eksklusiv rett til å anvende produktets navn. Det som forbeholdes produsenter som innehar en enerett, er kombinasjonen av produktets navn, fellesskapsbetegnelsen og fellesskapsmerket.

Medlemsstatene skal sikre at det ikke skjer urettmessig bruk av betegnelsene, men står fritt til å bestemme om kontrollfunksjonen skal utøves av offentlige myndigheter eller overlates til private organer.

WTO-regelverket

Bruken og beskyttelsen av geografiske opprinnelsesbetegnelser er delvis regulert gjennom WTO-avtalen om handelsrelaterte sider ved immaterielle rettigheter (TRIPS-avtalen). TRIPS-avtalens regler om geografiske opprinnelsesbetegnelser er i Norge hittil ansett som ivaretatt av varemerke- og markedsføringslovgivningen. TRIPS-avtalen setter også strenge grenser for hvor langt beskyttelsen av geografiske opprinnelsesbetegnelser kan gripe inn i allerede eksisterende rettigheter som er ervervet i god tro, og bestemmelser om retten medlemsland har til å unnlate å beskytte betegnelser som er blitt generiske.

EUs system for beskyttelse av geografiske opprinnelsesbetegnelser har vært bestridt av USA som 1. juni 1999 ba om konsultasjoner i henhold til WTO-avtalen med EU på grunn av rådsforordning 2081/92/EØF. Saken er ikke brakt videre i tvisteløsningssystemet, men EU vurderer endringer til sitt system.

5. NÆRMERE OM LOVFORSLAGET

Forskriftsfullmakt

Det ønskes innført hjemmel for merkeordningen i landbrukskvalitetsloven for å kunne gjennomføre bestemmelser om krav til kvalitet, geografisk opprinnelse og produkters særegenhet. Dette for at produkter skal kunne markedsføres med en bestemt geografisk betegnelse eller en særegenhetsbetegnelse og med eget offentlig merke. I tillegg ønskes regler om at andre, som ikke oppfyller vilkårene satt for den aktuelle betegnelse, heller ikke har lov til å benytte disse betegnelsene eller merket. Reglene skal sikre redelig frambud av produkter som beskyttes under ordningen.

Lovforslaget innebærer at Kongen gis myndighet til å gi forskrifter til merkeordningen, dvs. om beskyttelse av produktbetegnelser, inkludert geografiske betegnelser. Det er ikke meningen å utelukke muligheten for beskyttelse av andre typer produktbetegnelser, opprinnelsesbetegnelser og særegenhetsbetegnelser. Det legges opp til å utforme et nasjonalt regelverk med utgangspunkt i EUs regelverk.

Ordningen vil gjelde for de produkter som faller inn under landbrukskvalitetslovens virkeområde. Kongen kan i forskrift bestemme hvilke produkter som faller inn under loven. Fiskeriprodukter, bortsett fra produkter av innlandsfisk, vil falle utenfor ordningens virkeområde. Departementet vil senere vurdere en utvidelse av hjemmelen for en merkeordning til andre matvarer og andre produkter på et senere tidspunkt.

Departementet mener at en statlig ordning er riktig for å sikre redelig frambud, og for å sikre at det stilles strenge krav til de produsenter som ønsker å benytte en betegnelse som beskyttes under ordningen. Produsentene vil selv måtte definere sine produkter og produksjonssted samt framskaffe dokumentasjon for at påstandene de framsetter er korrekte. Det offentlige vil kontrollere at dette er riktig forut for at produktbetegnelsen eventuelt beskyttes. Det vil dessuten bli ført kontroll med at produksjonsbestemmelsene overholdes. Det er viktig at merkeordningens integritet, troverdighet og tillit sikres gjennom at de personer som foretar vurderinger og godkjenning av produkter skal merkes, skal være uavhengige og ikke ha økonomiske interesser i produktene. De må videre være organisatorisk og økonomisk uavhengig av produsentene. I tillegg er det nødvendig med en uavhengig og habil kontrollstruktur. En innføring av merkeordningen med utgangspunkt i EUs forordninger, vil medføre at

det må etableres nye hindre i forhold til å oppnå registrering etter varemerkeloven og fellesmerkeloven. Dette anses nødvendig for å hindre at en betegnelse kan beskyttes under begge ordninger og skape uklarheter med hensyn til hva betegnelsen står for.

På bakgrunn av ovenstående foreslås det innført en hjemmel i landbrukskvalitetsloven til i forskrift å kunne modifisere registreringsadgangen etter varemerkeloven og fellesmerkeloven. Det tas sikte på at det etableres en innsigelsesadgang, i likhet med den som rådsforordningene 2081/92/EØF og 2082/92/EØF foreskriver, for innehavere av varemerkerettigheter som mener sin rett krenket ved at en betegnelse beskyttes i henhold til den nye merkeordningen. Egne publikasjonsrutiner må iverksettes for å sikre at innehavere av eksisterende varemerkerettigheter kan gjøres oppmerksomme på at et konkurrerende merke gis.

Gebyrhjemmel

Gjeldende lov gir kun hjemmel til å innkreve avgift for dekning av utgifter til kontrolltiltak. Det er i tillegg ønskelig med en hjemmel for innkreving av gebyr for dekning av det offentlige kostnader i forbindelse med andre oppgaver som må utføres for å forvalte en merkeordning. Departementet mener brukerne må være med på å betale for en ordning som igangsettes for å øke verdiskapningen i landbruket, men ser at høye gebyrer kan skape problemer for spesielt utsatte bedrifter. En vil derfor ta dette i betraktning ved endelig utforming og drift av ordningen.

Sanksjonsbestemmelser

Departementet mener det er riktig å gi betegnelse og merkene som blir beskyttet et vidtgående vern. Det er også viktig å beskytte forbrukerne blant annet mot faren for villedning som følger av misbruk av en beskyttet betegnelse eller merke. Det foreslås derfor inntatt en ny straffebestemmelse som er mer vidtrekkende enn den som gjelder i dag, ved at det innføres fengselsstraff i tillegg til bøtestraff. At straffebestemmelsen bare rammer forsettlig bruk stemmer overens med varemerkelovens bestemmelser. Dersom det viser seg ønskelig og nødvendig å gi et erstatningsrettslig vern til de som rettmessig bruker en beskyttet betegnelse, foreslås en hjemmel til å regulere erstatningsspørsmålet i forskrift. Utforming av slike erstatningsbestemmelser vil bli fastlagt etter omfattende høring.

Nærmere om hva som tenkes regulert i forskrifter

Med hjemmel i den nye bestemmelsen i landbrukskvalitetsloven tas det sikte på å utarbeide en nasjonal rammeforskrift, med utgangspunkt i EUs regelverk.

Rammeforskriften vil omhandle følgende hovedelementer:

- vilkår for beskyttelse av og merker for geografiske betegnelser, opprinnelsesbetegnelser og sær egenhetsbetegnelser,
- rettigheter og plikter for de som kan bruke beskyttede merker og produktbetegnelser,
- administrasjon av ordningen,
- prosess for søknad, godkjenning/avslag og offentliggjøring,
- tilsyn, revisjon og kontroll, og
- sanksjonsbestemmelser.

Utgangspunktet vil være en søknad fra en sammenslutning. Når en produktbeskyttelse er opprettet, kan imidlertid samtlige aktører, herunder utenlandske, benytte produktbetegnelsen - gitt at de offentlige krav som knytter seg til bruken, er oppfylt. Ved innføringen av merkeordning i Norge, er det vesentlig at en eventuell merverdi som skapes ved å få beskyttet en produktbetegnelse, i hovedsak tilfaller primærleddet. Denne målsetting er i tråd med grunnlaget for verdiskapingsprogrammet på matområdet. Søkere til ordningen bør derfor i hovedsak være en sammenslutning av primærprodusenter, eller av primærprodusenter i samarbeid med videreførelse. I særskilte tilfeller kan søker være en enkeltperson eller en forelder.

Med hjemmel i rammeforskriften tenkes det utarbeidet en forskrift for hvert produkt som skal beskyttes. Hver av disse vil blant annet inneholde nærmere beskrivelser av produksjonsmåter og andre vilkår som er særegne for produktet hvis navn beskyttes i henhold til angjeldende forskrift. Det er produsentene selv som vil måtte utarbeide grunnlaget for reglene, og sørge for at alle særpreg ved produktet dokumenteres. Forslag til produktspesifikke bestemmelser må undergå høring, slik at man både sikrer at de som måtte anse sine rettigheter krenket og andre som måtte ha innvendinger mot produktbeskrivelsen, får anledning til å inngi innsigelse. De ordninger som foreslås innført er i hovedprinsippene i samsvar med de bestemmelser som EU har praktisert siden tidlig på 1990-tallet, og som EFTA-landet Sveits har innført.

6. ADMINISTRATIVE OG ØKONOMISKE KONSEKVENSER

Administrative hovedoppgaver er knyttet til informasjon og markedsføring av merkeordningen generelt, men også til rettleiding av for eksempel produsenter som er interessert i å søke. Videre vil selve søknadsbehandlingen kreve administrative ressurser. Det samme vil høring og utarbeidelse av endelige produktspesifikasjoner. Videre skal merkebrukere formelt godkjennes og registreres. Videre oppfølging er knyttet til sekretariatsfunksjoner for kontroll med at produktforskriftene overholdes. Nødvendige funksjoner legges i størst mulig grad til eksisterende organer. Det foreslås at rammegivende forskrift skal forvaltes

av Statens næringsmiddeltilsyn (SNT), som også fastsetter produktforskrifter. Søknadsbehandling, veiledning og tilsyn vil bli plassert i et kompetent, eksternt organ, og vil bli fastlagt i den rammegivende forskriften. Med basis i vedtatt rammeforskrift vil SNTs rolle være sammenlignbar med den rollen SNT i dag innehar i forhold til forvaltning av økologisk produksjon og stiftelsen Debio.

Fylkesmannen i Hordaland påpekte i sin høringsuttalelse at det må vurderes hvordan merkeordningen skal koordineres med arbeidet som gjøres innenfor Kvalitetssystemer i landbruket (KSL) og Stiftelsen Godt Norsk, noe departementet slutter seg til. Flere høringsinstanser har kommet med synspunkter angående merkeordningens administrasjon, og disse synspunktene vil bli medtatt i det videre arbeidet med etablering av ordningen.

En merkeordning vil ha en positiv virkning for produksjon og omsetning av jordbruksvarer, både for produkter som omfattes av merkeordningen og for ordinær produksjon og omsetning. Det legges opp til en modell med delt finansiering, henholdsvis basert på et spesielt gebyr på de produsentgrupper som søker merkeordningen og en kollektiv avgift på norskproduserte varer som hjemles i landbrukskvalitetsloven. Næringsmiddelavgiften skal ikke berøres. En avgift på alle landbruksprodukter, som en her tenker seg, vil gi et ubetydelig utslag på matprisene. Departementet vil sende forslag om en slik finansiering på høring og fremme forslag i St.prp. nr. 1 for (2001-2002).

7. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Erling Brandsnes, Gunnar Breimo, Mimmi Bæivi, Karin Kjølmoen, Kjell Opseth og Rita Tveiten, fra Kristelig Folkeparti, Dagrun Eriksen og Randi Karlstrøm, fra Høyre, Ansgar Gabrielsen og Ivar Kristiansen, fra Fremskrittspartiet, Øystein Hedstrøm, fra Senterpartiet, lederen Morten Lund, fra Venstre, Leif Helge Kongshaug, og representanten Terje Knudsen, slutter seg til at det etableres en ny norsk merkeordning for landbruksprodukter basert på geografisk opprinnelse, tradisjoner og egenart, og at hjemmelsgrunnlaget gis ved fullmaktsbestemmelse i lov av 17. juni 1932 nr. 6 om kvalitetskontroll med landbruksvarer mv.

Formål

Komiteen vil understreke at hovedformålet med den nye merkeordningen er knyttet til tankegangen bak verdiskapingsprogrammet på matområdet, og at en eventuell merverdi som skapes ved å få beskyttet en produktbetegnelse i hovedsak skal tilfelle primærleddet. Merverdi kan oppnås gjennom økt omsetning av spesialiserte matvarer rettet mot markedssegmen-

ter med stor betalingsvillighet. Videre vil komiteen peke på erfaringer fra andre land som viser at slike merkeordninger fører til økt valgmulighet for forbrukerne, samt bedre informasjon om matvarens opprinnelse og kvalitet.

Komiteen viser til at ordningen skal stimulere til å ivareta norske mattradisjoner og lokale matspesialiteter samtidig som også helt nye forbrukertrender kan gi nye varianter.

Komiteen viser til at verdiskapingsprogrammets målsetting er å øke verdiskapingen ved økt utnyttelse av markedsmulighetene både innenfor primærproduksjon og foredling. For å oppnå dette må både verdiskapningsprogrammet og merkeordningen legges til rette både for småskalaprodusenter og produksjon av større volumer av spesialiserte matvarer av høy kvalitet.

Organisasjonsform

Komiteen har merket seg at det er bred enighet blant høringsinstansene om at merkeordningen må være en statlig ordning. Komiteen er enig i dette, og slutter seg til Regjeringens argumentasjon om at en statlig ordning best ivaretar den uavhengighet som må være i forhold til aktørene i produksjon og omsetning for at merkeordningen skal opparbeide den tillit som trengs. Det bør likevel vurderes å la etablerte merkeorganer ta seg av noen av de praktiske oppgaver.

Komiteen har merket seg at det er produsentene selv som skal definere produktene når det gjelder produksjonssted og produksjonsmåte, mens det statlige merkeorgan skal forestå godkjenning for å bruke merket, samt kontrollere at fastsatt oppskrift og andre vilkår knyttet til godkjenningen, blir fulgt. Hygienisk kvalitet skal kontrolleres av det ordinære kontrollapparat.

Avgrensning mot andre merkeordninger

Komiteen viser til at denne merkeordning kommer i tillegg til en rekke andre merkekrav, f.eks. det som gjelder holdbarhet for kjøtt og sporbarhetsmerking av storfekjøtt (stedsangivelse for oppvekst, slaktning og foredling).

Denne nye merkeordning gjelder produkter framstilt av husdyr og planteprodukter, mens f.eks. fiskeprodukter ikke omfattes i denne omgang. Dog skal produkter av innlandsfisk være omfattet av ordningen.

Komiteen viser til at vi fra før har bestemmelser om beskyttelse av produktbetegnelser og varemerker med bakgrunn i varemerkeloven og fellesmerkeloven, og at det foreligger en utredning om å slå sammen disse lovene. Komiteen har særlig merket seg at varemerkeloven inneholder bestemmelse om at varemerke som angir varens geografiske opprinnelse normalt ikke skal godkjennes. Etter komiteens mening vil det være gunstig for den nye merkeordningen med fortsatt streng praksis når det gjelder å godkjenne

varemerker etter varemerkeloven, der geografiske betegnelser inngår som del av navnet.

Komiteen har merket seg at markedsføringslovens bestemmelser mot villedende markedsføring vil framstå som et supplement til de sanksjonsmidler som vil være en del av den nye merkeordningen.

Ikke minst av hensyn til forbrukerne er det etter komiteens mening viktig at antall merkeordninger og merkeorgan blir begrenset så langt dette er mulig.

Komiteens medlem fra Senterpartiet vil på denne bakgrunn peke på behovet for å få utredet et regelverk for produktmerking som inneholder helsepåstander. Dette medlem mener en slik merking bør bli tillatt, og at dette krever en godkjenning- og kontrollordning som muligens kan samordnes med det som denne proposisjon omhandler. Dette medlem vil vise til at forskerne vet mye om sammenhenger mellom mat og helse, bl.a. at visse komponenter i visse næringsstoffer kan forebygge kreft og hjerte/kar-sykdommer. Samtidig som omsetningen av såkalt helsekost øker sterkt, har vi i lov om legemidler et forbud mot å gi forbrukerinformasjon om dokumentert, positiv helsevirkning i annonse for et næringsmiddel eller på emballasjen. Dette medlem mener at dette forbudet må fjernes og erstattes av en ordning i offentlig regi som sikrer at bare godt dokumenterte helsepåstander blir brukt. Dette medlem vil understreke at det må stilles strenge krav som sikrer at forbrukernes interesser blir ivaretatt samtidig som det ikke må skapes inntrykk av at f.eks ubearbeidede matvarer er mindreverdige. Dette medlem foreslår:

«Stortinget ber Regjeringen utrede og legge fram forslag om en ordning som tillater bruk av helsepåstander ved merking og markedsføring av næringsmidler.»

Merkeordningens krav til produkt og merke

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, vil understreke betydningen av at listen for godkjenning ikke legges lavere i Norge enn i EU-land. Flertallet har merket seg at EU-landene har et lite antall produkter av høy kvalitet som er godkjent etter merkeordningen med krav til tradisjon, særpreg og geografisk opprinnelse, og at det særlig er meieriprodukter som omfattes. Flertallet vil presisere at det må være et siktemål at den norske ordningen skal stå sentralt i utviklingen av norske kvalitetsprodukter og gi mulighet for de produsentene som satser på å utvikle og markedsføre spesialiserte produkter med et lokalt særpreg.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre har merket seg at det i EU-landene er et lite antall produkter som er godkjent etter merkeordninger med krav til kvalitet, særpreg og geografisk opprinnelse, og at det

særlig er meieriprodukter som omfattes. Disse medlemmer mener det må være et siktemål for den norske ordningen å kunne omfatte et større antall produkter både for å kunne oppnå hovedformålet med ordningen og for å gi mulighet for de mange som har et ønske om å utvikle og markedsføre produkter med lokalt særpreg.

Komiteen er opptatt av at denne ordningen skal bli en stimulans til den småskalaproduksjon som det nye verdiskapingsprogrammet for mat har vist at det er stor interesse for. For at lokale småprodusenter skal kunne bli med, mener komiteen at den økonomiske inngangsbilletten må være lav samtidig som prosedyrer omkring søknad, godkjenning og oppfølging må legges til rette for mindre bedrifter. Etter komiteens mening er det særlig viktig med rask behandling av søknader. Komiteen vil samtidig understreke at behovet for informasjon både til produsenter og forbrukere vil være stort i den innledende fase.

Komiteen er samtidig opptatt av at de produkter som blir godkjente er så godt definerte og at godkjenningvilkår er så strenge at markedet ikke ødelegges av etterligninger, slik komiteen ble kjent med når det gjelder Parmesan-osten i Nord-Italia.

Komiteen har merket seg at tilsvarende merkeordninger i andre land har fremmet produkter som forutsetter et mindre intensivt landbruk samtidig som bondens råvarepris er økt. Ordningen kan ifølge proposisjonen stimulere til å reetablere produkter som har forsvunnet i de siste års rasjonalisering av jordbruk og industri, og manuell produktbearbeiding kan bli mer vanlig. Komiteen ser positivt på slike effekter av ordningen.

Komiteens flertall, alle unntatt Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at Norge i dag har samme regelverk med hensyn til hygiene som EU-landene. Det blir imidlertid fra tid til annen hevdet at regelverket håndheves strengere i Norge. Flertallet vil understreke viktigheten av at den nye merkeordningen ivaretar forbrukernes krav, og at det forutsettes at produktene tilfredsstiller kravene i hygieneregelverket. Detaljerte hygieniske krav til produksjonsmåte oppleves imidlertid ofte som en begrensning for de som ønsker å starte opp med småskalaproduksjon og når det gjelder å reetablere trygge produkter med lokalt særpreg. Flertallet vil understreke behovet for en individuelt tilpasset og risikobasert utøvelse av tilsyn ved håndhevelse av regelverket.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, vil understreke viktigheten av at den nye merkeordningen ivaretar forbrukernes krav, og at dette ikke minst gjelder produktenes hygieniske kvalitet. Disse medlemmer er kjent med at detaljerte hygieniske krav til produksjonsmåte kan være i konflikt med øn-

sket om å reetablere produkter med lokalt særpreg. Disse medlemmer vil vise til at flere velkjente produkter på verdensmarkedet, f.eks. italiensk Parmesan-ost og norsk tørrfisk, godkjennes ut fra det ferdige produktets kvalitet og at det aksepteres enkelte unntak fra hygienekrav i produksjonen for å beholde den tradisjonelle framstillingsmåte.

Disse medlemmer vil ut fra dette be Regjeringen legge til grunn at den hygieniske kvalitetsgodkjenning skal gjelde ferdigvare og ikke prosess og framstillingsmåte for typiske tradisjonsprodukter, f.eks. seterproduksjon av ost og smør. Disse medlemmer vil særlig peke på at fjellslakting av tamrein må kunne reetableres ut fra en slik tankegang.

Komiteen har merket seg at det skal etableres 3 merkeordninger - opprinnelsesbetegnelser, geografiske betegnelser og særegenhetsbetegnelser. Dette forutsettes å ivareta begreper som f.eks. «Lofotlam» (geografi) og «egg fra frittgående høns» (tradisjon og egenart uten geografisk avgrensning) og lignende.

Finansiering

Komiteen erkjenner at det må stilles betydelige økonomiske ressurser til disposisjon i en innledende fase for å gjøre merkeordningen kjent. Komiteen har merket seg at departementet mener at den foreslåtte finansieringsordning vil medføre et ubetydelig utslag på matprisene.

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag til modell for finansiering der det kreves inn et spesielt gebyr fra produsentgrupper som søker om godkjenning, samt en kollektiv avgift på norskproduserte varer.

Komiteen har merket seg at denne avgift skal komme som et påslag på senere omsetningsledd og dermed ikke berøre de målpriser som avtales i jordbruksoppgjøret - jf. brev fra Landbruksdepartementet til næringskomiteen datert 18. mai 2001.

Komiteen mener det må vurderes å differensiere gebyrene og også etablere årlige gebyr for produkter med stor omsetning slik at den økonomiske belastningen etter hvert vil kunne legges på de som høster de største fordeler.

Sanksjonsbestemmelser

Komiteen er enig i at det trengs straffebestemmelser både for å gi betegnelse og markere et vidtgående vern, og for at forbrukerne skal vernes mot at merkeordningen misbrukes. Komiteen er derfor enig i at det innføres fengselsstraff i tillegg til bøttestraff, og at det trengs presiseringer av hvilke erstatningsrettslige særregler som skal følges.

8. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Senterpartiet:

Stortinget ber Regjeringen utrede og legge fram forslag om en ordning som tillater bruk av helsepåstander ved merking og markedsføring av næringsmidler.

9. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rå Odelstinget til gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i lov 17. juni 1932 nr. 6 om kvalitetskontroll med landbruksvarer m.v. (Hjemmel for norsk merkeordning for landbruksprodukter)

I

I lov 17. juni 1932 nr. 6 om kvalitetskontroll med landbruksvarer m.v. gjøres følgende endringer:

§ 2 femte ledd skal lyde:

Kongen kan gi forskrifter om gebyr for ytelser og tjenester som utføres i medhold av denne lov. Ved forsinket betaling av gebyr skal det betales rente i samsvar med lov 17. desember 1976 nr. 100 om forsinket betaling m.m. Gebyr er tvangsgrunnlag for utlegg.

Ny § 2 a skal lyde:

Kongen kan gi forskrifter om beskyttelse og bruk av produktbetegnelser og varebetegnelser, inkludert bl.a. geografiske betegnelser, samt regler for erstatning ved urettmessig bruk av slike betegnelser. Herunder kan Kongen gi forskrifter som innskrenker registreringsadgangen i medhold av lov 3. mars 1961 nr. 4 om varemerker og lov 3. mars 1961 nr. 5 om fellesmerker, og begrenser rettigheter gitt i eller i medhold av samme lover dersom det ikke har innkommet innsigelse mot at en betegnelse beskyttes i henhold til forskrifter gitt i medhold av denne lov.

§ 4 nytt annet ledd skal lyde:

Den som forsettlig bruker en beskyttet betegnelse i strid med forskrifter gitt i medhold av § 2 a straffes med bøter eller fengsel i inntil 3 måneder. Medvirkning straffes på samme måte.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Oslo, i næringskomiteen, den 29. mai 2001

Morten Lund
leder og ordfører

Kjell Opseth
sekretær

Vedlegg

Brev fra Landbruksdepartementet v/statsråden til næringskomiteen, datert 18. mai 2001

Vedrørende Ot.prp. nr. 85 (2000-2001)

Jeg viser til brev fra Stortingets næringskomité, datert 16.05.01, hvor jeg stilles tre spørsmål i forbindelse med behandling av nevnte proposisjon. Til disse spørsmålene har jeg følgende svar:

1. Hvor mange millioner kroner antar man må brukes årlig de neste årene for å få innarbeidet den nye merkeordningen slik at det kan oppnås en verdikning av betydning for primærprodusentene om 5 år?

Svar:

De administrative oppgavene knyttet til den nye merkeordningen vil først og fremst være informasjon og markedsføring av ordningen og rettledning til produsenter som ønsker å få et produkt godkjent.

For at ordningen skal bli et positivt incitament til verdiskaping må produksjonsmiljøene informeres, samtidig som forbrukerne blir informert om ordningen og dens innhold. Dette vil kreve ressurser. Videre vil selve søknadsbehandlingen kreve administrative ressurser. Store deler av arbeidet med å forberede grunnlaget for produktforskrifter må gjøres av produsentene selv, og sekretariatsoppgavene vil derfor i hovedsak være knyttet til informasjon og rettledning, etterprøving, undersøkelser og kontroll, samt revisjon. Jeg tar sikte på å organisere administrasjon og sekretariatsoppgaver på en mest mulig kostnadseffektiv måte ved å legge dette i størst mulig grad til eksisterende organer. På denne bakgrunn anslås kostnadene ved administrasjon av merkeordningen til 3-4 mill. kroner pr. år i en oppstartingsfase de nærmeste år.

2. I proposisjonen legges opp til en modell med delt finansiering av merkeordningen. Som en del av denne finansieringen tenker departementet seg en kollektiv avgift på norskproduserte varer hjemlet i landbrukskvalitetsloven. Skal denne avgiften komme som et påslag på de priser som er avtalt i jordbruksavtalen, eller som et påslag i senere omsetningsledd?

Svar:

Det legges opp til en modell med todelt finansiering for merkeordningen. Det ene skal være et spesielt

gebyr for de produsentgrupper som søker merkeordningen. Dette gebyret kan ikke være for høyt, da en dermed kan gjøre ordningen økonomisk uinteressant for produsentene. Den andre er derfor foreslått å være en generell avgift på norskproduserte varer og vil bli lagt på senere omsetningsledd. Avgiften vil ikke komme som et påslag på de priser som er avtalt over jordbruksavtalen.

3. Vil den praktiske utformingen av merkeordningen bestå av et «paraplymerke» og i tillegg et spesifikt produktmerke med for eksempel geografisk opprinnelse?

Svar:

Med hjemmel i den nye bestemmelsen i landbrukskvalitetsloven tas det sikte på å utarbeide en nasjonal rammeforskrift, som vil beskrive den praktiske utformingen. Statens Næringsmiddeltilsyn utarbeider utkast til rammeforskrift i en prosess hvor det trekkes på annen nasjonal kompetanse, og hvor forskriftsutkast på vanlig måte sendes på høring før fastsettelse.

Så langt har jeg sagt at rammeforskriften innholdsmessig bør ta sitt utgangspunkt i EUs regelverk, men må etableres utenfor EØS-avtalen. Dette ønsket bygger på den suksessen som EUs ordning har hatt for det næringspolitiske grunnlaget i deler av det europeiske landbruket.

EUs ordning er synliggjort ved hjelp av 3 merker som har sin bakgrunn i to rådsforordninger. Noen annen overbyggende struktur finnes ikke i EU. På dette grunnlag forutsettes den norske merkeordningen utviklet. Om hvordan den offentlige merkeordningen utad skal gis en felles profilering som omfatter flere merketyper, er et spørsmål som må vurderes nærmere i samråd med de berørte interesser.

Ved siden av finnes likevel et rikt utvalg av uavhengige merker i de forskjellige medlemsland i EU, som er knyttet til andre kvaliteter og ikke-offentlig organisasjonsstruktur. I Norge vil det derfor også parallelt til den offentlige merkeordningen jeg nå ønsker å innføre, høyst sannsynlig også finnes andre private ordninger.